

Nova gimnazija v Kranju.

(Spisal dr. Fr. Pernè.)

Za starodavni Kranj je leto 1897. velepomembno. Zakaj? Zato, ker je mesto s svojimi stroški dovršilo letos novo gimnazijsko poslopje, na katero zre z opravičenim ponosom. Ustanovljena je bila v Kranju nižja gimnazija l. 1861. in se je nastanila v poslopju za ljudsko šolo, katero se je razširilo. Dvakrat zapored in sicer l. 1878. in 1887. jo je zadel hud udarec, da bi imela polagoma ponehati, kar se je vdrugič res zgodilo za štiri leta. A s stanovitnimi prošnjami in po požrtvovalnem naporu je kranjska mestna občina dosegla toliko, da se je z najvišjo odločbo Nj. Veličanstva z dné 21. malega srpana l. 1894. počenši s šolskim letom 1894. in 1895. ustanovila nova c. kr. višja gimnazija v Kranju. — Mesto se je zavezalo v posebni pogodbi z vlado, da s svojimi stroški postavi novo poslopje, da je bo ohranjalo vedno v dobrem stanu in oskrbovalo drva za kurjavo šolskih prostorov. — Nasproti Franc-Jozefovemu drevoredu, ob državni cesti v Trzič in Celovec, je odbralo mesto ugoden in lep prostor za novo zgradbo. — Delo je prevzela kranjska stavbinska družba po načrtu, ki ga je podalo po osnovi vis. ministerstvo za notranje stvari in ga je podrobno izdelal arhitekt Viljem Treo. — Začelo se je zidati dné 27. malega travna l. 1896. in letos 18. kimovca se je vzdikal sklepni kamen in dovršeno poslopje se je izročilo c. kr. učni upravi v porabo. — Dvonadstropno impozantno poslopje v renesanškem slogu ima pročelje obrnjeno na vzhod proti drevoredu; na zapad, kjer se razteza prostorno dvorišče, ima ob vsaki strani po jeden prizidek. V tlorisu obsega zgradba $1050,33\text{ m}^2$, visoka je od trotoarja do podstrešnega zidca $16,5\text{ m}$ in ima znotraj 10 učnih sob, vsako za kakih 56 učencev, risalnico, po jedno sobo za zemljepisne, prirodopisne in prirodoslovne zbirke ter prirodoslovno učilnico, ravnateljevo pisarno in stanovanje, posvetovalnico, tri prostore za knjižnico, telovadnico in nad njo kapelo, zgrajeno z nabranimi milodari, stanovanje šolskega sluga, kleti in stranišča. 18. dan meseca kimovca je bil za Kranj časten dan. Nova gimnazija se je slovesno blagoslovila in otvorila. Slovesnost je bila po splošni sodbi veličastna; kaj podobnega Kranj še ni doživel. V podrobnosti se tukaj ne moremo spuščati, saj so

Gimnazijsko poslopje v Kranju. (Narisal D.)

naši časniki obširno poročali, po kakem vspredu, ob kaki obilni udeležbi in ugodnem vremenu se je vršila pomenljiva slavnost. Le toliko naj omenimo, da je c. kr. vlado zastopal gospod deželni predsednik Viktor baron Hein, deželno šolstvo deželni nadzornik Jos. Šuman, deželni odbor gospod glavar Oton Detela, poleg katerih so bili mnogi drugi dostojanstveniki. — Po veliki sveti maši v župni cerkvi smo se pomikali v dolgem cerkvenem sprevedu proti gimnaziji, kjer je opravil lepe cerkvene obrede gospod dekan Anton Mežnarec ob asistenciji domačih gospodov kapelanov. Po blagoslovljenju sklepnega kamena in odkritju spominske ploče v veži je izročil mestni župan gosp. Karol Šavnik v kapeli, ki nam je služila ta dan za slavnostno dvorano, ključe v roke c. kr. namestniku in od njega jih je prejel gimnazijski ravnatelj gospod Josip Hubad.

Pristavil bi še kako misel o lepih, za kranjske meščane, za gimnazijske učitelje in dijake pomenljivih govorih, ki smo jih slišali ta čas iz ust gospoda dekana, gospoda župana, gospoda predsednika in gospoda ravnatelja, a prostor tega ne pripušča. — Po končanem opraviilu v gimnazijski kapeli se je obrnil spreved nazaj proti župni cerkvi; ljubljanski gostje in tudi drugi, ki so prihiteli v Kranj, ogledovali so potem posamezne prostore v novi zgradbi. Čuli smo v obče prav ugodne sodbe.

S popoldanskim banketom v gostilni gospoda Petra Mayr-ja je bila ta zanimiva slovesnost končana.

Mladina je prišla z vidnim veseljem v novo gimnazijo. 337 dijakov imamo letos, večinoma cvetočih, zdravih obrazov. Velike nade se stavijo v naš lep zavod, kakor se je poudarjalo 18. kilometra ob otvoritvi. — Bog daj, da bi se tudi izpolnile!

Národno blago.

Vile.

V črnomaljski okolici pripovedujejo o vilah to-le pravljico:

Mlad in lep človek, ki je bil oženjen, žel je nekega dne na lov. Ko pride mimo bivališča vil, ga te ulové in odvedó v goro. Njegova mlada in noseča žena je čakala zastonj celih sedem let, da se vrne njen mož. Ravno toliko let je nosila tudi dete. V svoji žalosti vpraša znanca in prijatelja za svet, kaj naj stori. Ti ji odgovori: „Vprašaj solnce!“ A solnce ji odgovori: „Jaz ne znam, a mesec zna, mesec ti bo povedal.“ A mesec pravi zopet: „Zvezde znajo, zvezde ti bodo povedale.“ A te se zopet izgovarjajo: „Me ne znamo, burja zna, burja ti bo povedala.“ Burja pa reče: „Jaz ne znam, jug zna, jug ti bo povedal, zakaj on gre po vseh luknjah in kotih, ker je topel.“ Jug pa ji reče: „Jaz znam, kje je tvoj mož. Vile so ga odpeljale in jaz ti hočem povedati, kam. Vzemi pozlačen kolovrat s predivom in kokoš s piščeti ter pojdi z menoj!“ Jug jo pelje pred globoko jamo in velí ženi presti. Kmalu pridejo vile iz jame in vprašajo ženo, če jim hoče to zver, t. j. kolovrat prodati. A žena odgovori, da ona tega ne prodá, ampak jim hoče podariti, ako ji dajo to, kar je njenega pri njih. Ko jo vile vprašajo, kaj imajo njenega, jim reče: „Mojega moža ste vzele.“ Nato ji rekó vile, da naj vstopi v jamo brez strahu, da se ji ne bo nič žalega zgodilo. In res je našla notri svojega moža. Ko jo ta prime za roko, je porodila. Čez noč je ostala žena še pri vilah v jami, a zjutraj je šla z možem na svoj dom. Vile pa so obdržale vse stvari, katere je prinesla žena s seboj.

I. Šašelj.

Torka.

Sploh je znano po Slovenskem, da se kvaterni četrteke zvečer po mraku ne sme presti, motati, viti ali tkati. Če bi kdo predel, štrene motal, vil, ali pozabil vrvico s kolovrata vreči, pride po noči pomagat Torka, in utegne se mu hudo goditi. Iz otročjih let se spominjam te-le povedke, ki kaže, da se take večere tudi ne sme perilo pariti.

Neka gospodinja je imela žehto na kvaterni četrteke zvečer. Drugi so odšli spat, ona je delala dalje. Kar pride k nji tuja žena in se ji ponudi, da bo pomagala. Ko žehtata dalje, spomni se gospodinja, da je kvaterni četrtek, in kaj velja, ko bi

bila prišla Torka pomagat? Groza jo je sprehajala in premišljevala je, kako bi ji ušla. Stopi iz veže, a kmalu se vrne in pravi neznani ženi: „Vse góre goré, najbolj pa tista, ki ima Torka mlade v nji.“ Takrat skoči Torka hitro iz veže gledat, ali je res, gospodinja pa urno v hram k možu, ter mu reče: „Hitro deni desno roko čez-me.“ Komaj se to zgodi, je že Torka nazaj za gospodinjo in ji zagrozi: „Da bi ti ne bila zavarovana pod tako močnim pahom, jaz bi nocoj smlela tvoje kosti kakor kamen moko.“ — In je šla, žena pa se je bila otela.

Za kratek čas še par prigodb o Torki iz novejših časov. — Stara mati je imela kos platna na belilu pod robom griča in poleg sebe mladega vnuka, katerega je varovala. Ženica je na trati sedela in dremala, a platno se je jelo pomikati prek roba. Otroče kliče: „Mati, platno leze.“ Žena se predrami, na misel ji pride Torka in ne upa si kvišku pogledati; le potihoma dé otroku: „Naj leze, tiho bodi.“ „Mati, platno leze.“ „Tiho! naj leze.“ „Mati, platno je zlezlo.“ Ko si je ženica upala okoli sebe pogledati, ni bilo platna nikjer. Zlezlo je; Torka ga je zmaknila in vzela s seboj. — Blizu Ljubljane je imel hišico pošten, star tkavec s priletno ženo. Statve so stale v hiši, in spala sta zraven v hramu. Neki kvaterni večer se vzbudi žena ponoči in zasliši, da nekaj pri statvah ropoče. Na lahko pokliče moža in mu pravi: „Ali slišiš, Torka hantá?“ „Tiho bodi“, odgovori mož, „naj hantá!“ — „Torka hantá“, mu reče zopet žena. „Tiho, naj hantá“, odvrne mož. Nobeden si ni upal pogledati, bila sta tiho in pustila Torko hantáti. Ko zjutraj vstaneta, so bile statve prazne, ni bilo na njih ne preje ne platna: vse je pohantála in vzela s seboj Torka.

Jan. Sajovec.

Divji lov.

Divji lov se sliši večkrat po noči. Drvi se čez plan in ravan, čez hribe in griče, čez grm in strn. Psi lajajo, rogovi pojó, puške pokajo, in gorjé človeku, katerega bi divji lov na planem dobil in dosegl. Kdor bi bil na planem, naj se hitro vleže čez kolovoz navskriž; le tako se more oteti, ker divji lov ne gre po tleh, ampak za pol moža visoko od tal.

Dobil je jedenkrat divji lov človeka na planem. Ni se znal varovati; ko pride lov do njega, zasliši, da pravi nevidni lovec: „V ta-le štor moram sekiro zasaditi.“ Mož začuti bolečino v hrbtu in od tistega časa ni mogel sklonjen hoditi, temveč je bil ves sključen. Svetovali so mu, naj gre ob letu ponoči na ravno tisti kraj. Zopet se pripodi divji lov kakor pred letom, in mož zasliši nekoga: „Lani sem v tem štoru pustil sekiro, vzeti jo moram s seboj.“ Ko lov odide dalje, je bil mož zopet zdrav, in mogel se je skloniti po koncu.

Jan. Sajovec.